

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора психологічних наук, професора **ГОШОВСЬКОГО Ярослава Олександровича** на дисертацію **КАМІНСЬКОЇ Ольги Володимирівни** „*Психологічні основи інтернет-залежності молоді*”, подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Серед нагальної проблематики сучасної психологічної науки виокремлюється дуже важливий проблемогенний спектр – психологічна залежність особистості, життєвий шлях якої ускладнений чи спотворений трансформаційним характером нашого суспільства та його численними соціопатологічними детермінантами. В окресленому контексті особливу актуальність має вузол суперечностей, зумовлений феноменом інтернет-залежності, адже її наслідки гальмівним чинником впливають на особистісний розвиток. Окремого наукового статусу і дослідницької значущості це набуває тоді, коли йдеться про життєіснування молодих людей, які через вплив залежності втрачають здатність до гармонійного розвитку та самореалізації в соціумі. Інтернет-залежність призводить до пригнічення їх основних функціональних параметрів та зумовлює загальне ослаблення психофізичних і соціально-психологічних потенціалів. Загалом, режим залежності блокує повноцінний особистісний розвиток як у площині біогенних потреб, так і на рівні соціальної самореалізації, призводячи до депресії, неадекватності, кризи ідентичності, розладів самоусвідомлення та інших деструктивних параметрів у психоструктурі залежної особистості. Безперечно, соціальні та психологічні наслідки інтернет-залежності потребують задіяння цілого комплексу спеціальних психологічних засобів, спроможних нейтралізувати їхній негативний вплив та оптимізувати процес життєвого становлення і самоствердження молоді, якій властива інтернет-залежність. Отож, поява докторського дисертаційного дослідження

Камінської О.В., присвяченого науковому аналізу психологічних основ інтернет-залежності молоді, є важливим і потрібним фактом як для психологічної теорії, так і для практики.

Загалом, Камінською О.В. здійснено розлогий аналітичний огляд великої кількості наукових джерел як із проблем психологічної залежності в цілому, так і стосовно явища інтернет-залежності зокрема, насамперед у векторі встановлення сучасних тенденцій вивчення психологічних основ і закономірностей виникнення інтернет-залежності у молодіжному середовищі. Теоретичний аналіз побудований дисертанткою на врахуванні, вдосконаленні і творчому осмисленні того фундаментального доробку, який накопичила зарубіжна і вітчизняна психологічна думка. Варто відзначити вдалу розробку дисертанткою авторської інтегративної моделі інтернет-залежності, що включала в себе аналіз чинників, психологічних механізмів, напрямків подолання цього виду залежності. Побудовано також психологічні моделі кожного з видів інтернет-залежності, а саме, залежності від соціальних мереж, комп'ютерних онлайн-ігор, азартних онлайн-ігор та шопінгу в інтернет-магазинах, веб-серфінгу, кіберсексуальної залежності. Окрім інтегративної моделі інтернет-залежності дисертантка запропонувала також психологічні моделі особистості з вираженими ознаками інтернет-залежності та з її пограничними показниками, що значно розширило дослідницьке поле та дозволило здійснити більш детальний аналіз піднятої проблеми.

Слід зауважити, що науково-теоретичні положення концептуального апарату дисертації відзначаються глибиною і виваженістю, містять у собі як прискіпливий аналіз традиційних психологічних ідей, так і синтез найсучасніших підходів щодо досліджуваної проблематики. Багаторівневий підхід до встановлення змістових і функціональних основ, механізмів і чинників інтернет-залежності засвідчує наукову компетентність і потенціал дисертантки як фахівця, що добре знається на проблемах психологічної залежності.

Дисертантка цілком слушно відзначає, що інтернет-залежність це стійкий стан, викликаний спрямованістю мотиваційного процесу особистості на уникнення реальності за рахунок зміни психічного та фізичного самопочуття через використання інтернет-мережі, що призводить до віртуалізації свідомості. Тому закономірним кроком вбачається розробка системи діагностичних та корекційних заходів, спроможної дослідити і нейтралізувати негативний вплив залежності та повернути розвиток молоді у річище поновної соціалізації, що дозволить їй подолати дезадаптивні прояви й набути нових просоціальних статусів і ролей.

При проведенні констатувального етапу дослідження дисертанткою був розроблений комплекс методик, які дозволяють діагностувати не лише прояви інтернет-залежності в цілому, але й визначати вираженість і специфіку окремих її видів.

Потрібно відзначити гармонійну архітектуру дисертаційного дослідження, в якому ієрархічні складові, побудовані за принципами валідності і надійності, відзначаються цікавими науковими результатами, надаючи концептуальним положенням самостійної наукової новизни та безпосередньої практичної цінності і значущості. Різнобічно й аргументовано розкрито роль різних груп чинників у процесі виникнення інтернет-залежності та цілісно охарактеризовано основні психологічні аспекти прояву цього виду залежності в молодих людей на різних етапах їх дорослішання, оскільки дослідженням було охоплено осіб старшого підліткового, раннього юнацького, юнацького та раннього дорослого віку. Загалом, змістові компоненти дисертації Камінської О.В. насичені високим науковим рівнем викладу актуальних проблем у контексті досліджуваних феноменів, відзначаються добросовісністю і глибиною науково-методологічного і власне методичного забезпечення.

Вдало проведене емпіричне дослідження за допомогою пакету валідних методик зі складноструктурованою вибіркою – респондентами різного віку, що відносяться до досить широкої категорії «молодь», різної статі, місця

проживання, досвіду використання інтернету, дозволило виявити, що інтернет-залежним особам притаманні насамперед проблеми у сферах спілкування, самосприймання й самоакцептації, врівноваженості та самоконтролю, а найтипівішу симптоматику складає компульсивність поведінки. Звичайно, заслуговує уваги проведене дисертанткою розгалужене емпіричне дослідження, що дало змогу отримати цінний інтегративний досвід з урахуванням специфіки прояву інтернет-залежності та сучасних практичних підходів до її корекції.

Окремо варто відзначити розроблену дисертанткою систему психопрофілактичних та корекційних заходів, спрямованих на подолання інтернет-залежності. На етапі формувального експерименту авторці вдалось отримати результати, які свідчать про позитивні тенденції в досліджуваних експериментальній групі, зокрема в них стабілізувалася система самоставлення, покращились мотиваційні настановлення на просоціальність та самоактуалізацію, знизився рівень інтернет-залежності в цілому.

Дисертаційне дослідження відзначається науковою виваженістю, цілісністю та інноваційністю, однак усе ж вважаємо доцільним зробити деякі зауваження.

1. Дисертанткою розроблено інтегративну модель інтернет-залежності та її подолання в осіб молодого віку, емпіричну модель інтернет-залежності молоді, модель інтернет-залежної особистості та модель особистості з помежевими ознаками залежності. Не зовсім зрозуміло як співвідносяться ці моделі одна з одною, якщо таке співвідношення існує.

2. На наш погляд, не визначено дослідницьку доцільність впровадження авторської класифікації видів інтернет-залежності, запропонованої у другому розділі роботи, з огляду на вже існуючі в психологічній науці.

3. Авторкою не надається обґрунтування прийняття доволі спірної вікової періодизації, відповідно до якої молоддю вважаються люди від 14 до 35 років.

4. Проведення розробленої авторкою корекційної програми, спрямованої на подолання різних видів інтернет-залежності, відбувалося з молодими людьми різного віку (наприклад, програма подолання залежності від комп'ютерних онлайн-ігор була апробована на групі осіб старшого підліткового віку; програма подолання залежності від онлайн-гемблінгу та шопінгу в інтернет-магазинах – на особах раннього дорослого віку тощо), проте вибір серед досліджуваних саме цієї вікової категорії для проведення корекційної роботи не обґрунтовано.

Однак зроблені зауваження і пропозиції не применшують загальне позитивне враження від дисертаційного дослідження Камінської О.В., якому притаманні і розгалужений концептуальний апарат, і високий рівень науково-методологічного обґрунтування, і тісний зв'язок теорії та практики.

Автореферат відповідає основному змісту дисертаційної роботи, найважливіші результати дослідження знайшли достатнє висвітлення у 53 публікаціях авторки й апробовані на багатьох науково-практичних конференціях.

Дисертація Камінської Ольги Володимирівни „Психологічні основи інтернет-залежності молоді” є завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам МОН України до досліджень такого рівня, а його авторка заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогічної та вікової психології
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Я.О. ГОШОВСЬКИЙ

08.06.2016 року

Підпис *Головський Я.О.*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
"08" "06" 2016.
Семенюк Л.С.